

Arquitectura per una «Nova Evangelització» El monestir de lesu Communio a La Aguilera, Burgos

Eduardo Delgado Orusco

Doctor en arquitectura. Professor a la Universitat de Saragossa

«En mi último texto publicado confieso descaradamente que lo que quiero es encontrar la belleza que busco con tanto ahínco. ¿Cómo podría entonces no estar más que profundamente de acuerdo con este arquitecto? Un arquitecto, Eduardo Delgado Orusco, que, de la mano de Platón y de San Agustín, busca e invoca y encuentra esa belleza en la arquitectura como resplandor de la verdad».¹

Fa més de trenta anys, en una visita al seu país d'origen, sant Joan Pau II va parlar per primera vegada del que en va dir una «Nova Evangelització».² Aquesta expressió, que recollia la paternal preocupa-

1. Cf. «*Silibus Aurae Temuis*. En torno a las arquitecturas sacras de Eduardo Delgado Orusco», a Alberto CAMPO BAEZA, *Poetica Architectonica*, Maireca Libros, Madrid, 2014, ps. 221-225. I a Eduardo DELGADO ORUSCO, *Paisajes con alma. Inventario de lugares para rezar*, Recolectores Urbanos, Sevilla, 2013, ps. 7-11.

2. «Juan Pablo II habló por primera vez de “nueva evangelización” el 9 de junio de 1979 en Nowa Huta, barrio industrial de Cracovia que se hizo famoso por la lucha de los creyentes contra el comunismo. Nowa Huta fue concebida como ciudad sin Dios, una ciudad sin símbolos religiosos y sin iglesia. Los obreros, sin embargo, se rebelaron y se reunieron para erigir primero una cruz. Más tarde, después de enfrentamientos con los órganos estatales y las fuerzas del orden, surgió incluso una iglesia, que debe su existencia —como dijo el Papa en su primera visita a Polonia— al sudor y a la resistencia de los obreros». Cf. <http://www.osservatoreromano.va/es/news/la-nueva-evangelizacion-segun-el-papa-wojtya>

ció del Concili Vaticà II —expressada en la constitució *Gaudium et spes* i en el decret *Ad gentes*—,³ es referia no tant a la necessitat d'un nou missatge com a les noves formes d'expressió que el Sant Pare anunciava profèticament que l'Església ha d'adoptar per portar el missatge de l'Evangeli a les persones i a les societats d'aquest convuls canvi de mil·lenni.

De fet, va ser precisament el seu successor, l'avui Papa emèrit Benet XVI, qui va fer d'aquesta «Nova Evangelització» una idea motor del pontificat. Amb la seva profunditat característica explicava que els seus destinataris no eren només les persones o societats que no haguessin sentit parlar de Jesucrist —centre i subjecte de l'Evangeli—, sinó també entorns tradicionalment cristians en què aquesta llavor havia perdut la vitalitat.

Com a expressió d'aquesta preocupació, i mitjançant la carta apostòlica, en forma de *motu proprio*, *Ubicumque et semper*, Benet XVI va instituir el 21 de setembre de 2010 el Pontifici Consell per a la Promoció de la Nova Evangelització, que avui és un actiu agent de foment i suport dels nous carismes que l'Esperit Sant insufla a l'Església com a instruments per a aquell objectiu.

El mes d'octubre de 2011, a penes un any després de constituir-se, el Pontifici Consell organitzava una trobada internacional de nous evangelitzadors a Roma. El congrés va arrencar amb una exposició de monsenyor Rino Fisichella, president del Consell des que va ser fundat, seguida d'un ric intercanvi d'experiències entre alguns agents d'aquesta «Nova Evangelització». Precisament la primera de les intervencions, sota el títol «Espiritualitat i vida interior», va ser la de la mare Verónica Berzosa,⁴

3. En aquest mateix sentit s'ha expressat el magisteri pontifici després, en particular amb les exhortacions apostòliques *Evangelii nuntiandi* (1974) i *Christifideles laici* (1988), que evidencien l'exigència d'una renovació en l'anunci de l'Evangeli com a conseqüència de les profundes transformacions socials.

4. Les altres ponències presentades van ser «Occident i les seves preguntes sobre Crist» (per Vittorio Messori, escriptor i periodista italià), «Ciència i fe: un diàleg fecund» (a càrrec de Marco Bersanelli, italià, professor d'astronomia i astrofísica a la Universitat de Milà) i «Experiències de nova evangelització a l'Amèrica llatina» (per monsenyor Fabio Suescún Mutis, bisbe castrense de Colòmbia).

fundadora i superiora del nou institut religiós *Iesu Communio*.⁵

En aquella trobada romana —a què vaig tenir el privilegi d'assistir— el Sant Pare apuntava el sentit d'aquesta «Nova Evangelització» en l'homília de la Missa que va servir de colofó a les Jornades: «Després de la nefasta estació dels imperis totalitaris del segle xx, [els éssers humans] tenen necessitat de retrobar una mirada total del món i del temps, una mirada veritablement lliure, pacífica». Aquesta mirada, va recordar, és la que «el Concili Vaticà II ha transmès en els documents, i la que els meus predecessors, el serf de Déu Pau VI i el beat Joan Pau II, han il·lustrat amb el Magisteri».

El Sant Pare va reflexionar a l'homília sobre el text evangèlic en què Jesús respon als fariseus «doneu al Cèsar el que és del Cèsar, i a Déu el que és de Déu». El Papa va explicar que «aquesta paraula de Jesús és molt rica de contingut antropològic, i no es pot reduir només a l'àmbit polític. L'Església, per tant, no es limita a recordar als homes la justa distinció entre l'esfera d'autoritat del Cèsar i la de Déu, entre l'àmbit polític i el religiós. [...] La missió de l'Església, com la de Crist, és essencialment parlar de Déu, recordar-ne la sobirania, recordar a tothom, especialment als cristians que han perdut la pròpia identitat, el dret de Déu sobre el que li pertany, és a dir, la nostra pròpia vida».

Per acabar: «Estimats germans i germanes, vosaltres esteu entre els protagonistes de la nova evangelització que l'Església ha emprès i tira endavant, amb dificultat, però amb el mateix entusiasme dels primers cristians». Finalment el Papa va oferir les oracions per als qui es dediquen a la tasca de la nova evangelització i va proposar com a exemple la Mare de Déu, de qui s'ha d'aprendre a ser alegres, humils i «al mateix temps valerosos; senzills i prudents; equilibrats i forts, no amb la força del món, sinó amb la de la veritat».

I faig aquesta breu digressió per recordar que, com en tota la història de l'Església, aquesta nova espiritualitat —aquest nou camí obert per l'Esperit Sant— reclama una nova arquitectura. I amb clara consciència de saber-me instrument avui escric aquí com a arquitecte

5. *Iesu Communio* és un institut religiós femení de Dret Pontifici, aprovat el 8 de desembre de 2010 per la Seu Apostòlica.

Aquesta nova espiritualitat —aquest nou camí obert per l'Esperit Sant— reclama una nova arquitectura.

de la primera ampliació del Monestir de La Aguilera, projecte que respon a l'assentament de l'Institut Iesu Communio en un antic establiment franciscà els orígens del qual remunten fins al segle xv.⁶

El nou assentament va sorgir de l'augment extraordinari de vocacions que va viure durant els últims anys la que aleshores era una comunitat clarissa del monestir de Lerma, que va passar d'un grup d'unes 30 religioses a superar àmpliament la centena l'any 2008, quan vam començar el projecte. Després que un altre equip realitzés la primera adequació de les instal·lacions del convent per al trasllat, vam ser reclamats a través d'un benefactor de la comunitat per ajudar al projecte de l'església.

6. Per valorar la importància històrica d'aquest Santuari cal remuntar-se als moviments de reforma, anomenats de *l'Observança*, introduïts pels franciscans en un període (segles xiv, xv i començament del xvi) en què Cisneros estableix la reforma dels ordes religiosos. Personatges com Pedro de Villacreces seran pioners d'aquestes renovacions que clamaven un retorn de l'Església als orígens, a la predicació i formació i a una vida de retir, oració i pobresa.

Villacreces funda el 1404 l'ermitatge de La Aguilera, on arriba amb només 14 anys Pedro Regalado Costanilla, val·lisoletà de família acomodada que propagarà amb entusiasme la reforma de Villacreces fins que va morir el 1456. En aquest convent Pedro Regalado es va dedicar a l'oració i a compartir les necessitats amb la gent senzilla dels pobles propers. La seva vocació religiosa, la disciplina i la dedicació als pobres el van fer molt popular, tant entre el poble pla com en les classes més altes.

La seva tomba en aquest convent ha estat visitada per personatges tan il·lustres com la reina Isabel la Catòlica, que, veient-ne la modesta sepultura, va ordenar que es construís un sepulcre més notable, o l'emperador Carles V. També van anar al Monestir el cardenal Cisneros o els reis Felip II i Felip III, aquest últim assidu de la festa del Corpus i de les representacions d'actes sacramentals, així com Felip IV, que, de nen, va rebre l'ajuda del sant.

Pedro Regalado va ser canonitzat el 1746, després d'estudiar-ne els miracles que li van ser atribuïts, entre ells el de recórrer en braços dels àngels els 40 quilòmetres que separen els cenobis de La Aguilera i El Abrojo, dels quals era vicari.

Que la geometria general de la nova intervenció respongués a una metàfora basada en l'empremta que deixen sobre el terreny les gotes de pluja, com una imatge de la relació entre cel i terra.

L'empatia i la sensibilitat de les religioses, que es mostra en l'atenció als pelegrins que les visiten, va fer sorgir la necessitat de completar el programa original del monestir amb alguns edificis que es van plan-tejar com a independents entre ells però lògicament vinculats per circ-ularacions cobertes: a tocar de l'església, l'espai interior de la qual ha- via d'afavorir una litúrgia participativa i de trobada amb els visitants respectant la clausura de la comunitat, diversos edificis de locutoris qual-ificats per les dimensions —com a nou punt de trobada amb els pe- legrins— i una zona específica de formació dintre la clausura.

La puixança i la joventut de la comunitat convidaven a fer un tractament paisatgístic funcional, tant a la zona dedicada a les religio- ses com a la dels pelegrins, que donés lloc a tota una família d'espais oberts que anirien des d'una plaça d'acollida —per permetre un nombre elevat d'assistents, sense que resultés un espai desolador per a petits grups— a les zones interiors d'esbarjo.

En las nombroses i reveladores converses amb la mare Verónica, que aleshores era la mestra de novícies, pero que ja era reconeguda per totes —inclosa l'abadessa, mare Blanca— com la impulsora del que estava naixent en la comunitat, ella aportava la seva visió d'aques- ta nova arquitectura, dotada de «formes suaus, corbes», i amb una «presència clara, gairebé blanca». Per respondre a aquesta concepció vam proposar que la geometria general de la nova intervenció respon- gués a una metàfora basada en *l'empremta que deixen sobre el terreny les gotes de pluja*, entesa alhora també com una imatge de la relació entre cel i terra.

Aquesta estratègia formal i poètica, que generava un ambient comú a tota la intervenció —un *aire* d'arbitrarietat aparent, d'ordre misteriós, es podria dir— aportava, amb tot, una enorme llibertat per

resoldre cada edifici. Així, tot el conjunt es podria llegir com un catàleg d'edificis: amb pati o sense, d'una altura o de diverses, oberts o compactes.

Els edificis, de planta circular i geometria sensiblement cilíndrica,⁷ colonitzaran la superfície disponible d'una manera aparentement aleatòria, conformant un paisatge obert que contrastarà harmònicament amb el conjunt original. Igualment l'ordenació dels espais exteriors vinculats als pelegrins es plantejarà amb una ordenació anàloga, aprofitant els límits d'aquestes petites places o espais de relació per anar-se adaptant a les cotes del terreny. El resultat serà un joc d'edificis i espais oberts, tractats amb un morter monocapa clar —gairebé blanc— i pedra calcària, que aniran fragmentant la superfície d'actuació, tota encintada per les tàpies de l'antic monestir.

L'ordenació del nou programa també va generar el replantejament dels accessos al conjunt —diferenciats per a la clausura i per als visitants— que el relligaven amb l'arribada rodada a l'antic santuari i l'oposaven a l'anomenada *Colina del Santo*, l'única altura pronunciada dels voltants, la vegetació de la qual —sembrada de pinedes i arbustos— evoca la topografia que envolta la ciutat de Roma i esdevé una fita de referència en el paisatge.

Transversalment a aquest accés vam plantejar una coberta lineal de zinc, suportada per la tàpia del monestir i sobre una estructura metàl·lica molt lleugera, convertida en pavelló d'accés i serveis al costat del nou accés, i en lleu porxada per la resta de l'extensió.

Ja a l'interior del conjunt —després de travessar la llinda d'accés de pelegrins— s'endevina el joc de places enllaçades sobre les quals encaixen els diversos edificis disposats en lleu ventall: en primer terme els locutoris, dividits en dos edificis, que ocupen el perímetre de sen-

7. L'abstracció i la nitidesa geomètrica d'aquesta proposta no és nova. La trobem en alguns exemples antics i contemporanis de la història de l'arquitectura: recentment, a l'església de la Santíssima Trinitat de Fàtima (1998), d'Alexandros Tombazis, o a la guarderia de Benetton a Treviso (2007), d'Alberto Campo Baeza. També se'n podria seguir el rastre en els orígens de la modernitat —la casa de Konstantin Melnikov a Moscou (1928)— o, més remotament, en les abstractes arquitectures de la Il·lustració francesa del segle XVIII o fins i tot en el barroc italià.

gles places a una cota lleugerament superior: el locutori gran, una nau cilíndrica on hi caben algunes centenes de persones, i al costat el conjunt de locutoris petits disposats al voltant d'un pati tractat topogràficament i que serveix també com a locutori a l'aire lliure.⁸

En una posició més reservada però igualment accessible per als pelegrins, hi ha l'hostatgeria, una petita agrupació de set cel·les al voltant d'un pati enjardinat, també circular.

Entre aquests dos conjunts —locutoris i hostatgeria— i amb el mateix criteri de relació amb les plataformes, en el futur —en una nova fase— s'ubicarà l'església, confrontada segons l'eix transversal amb l'antic santuari de San Pedro Regalado.

Com he apuntat, tant l'església com els locutoris es plantejaven units entre si i amb l'antic monestir mitjançant corredors coberts, tancats alternativament amb vidre transparent i translúcid, respectivament per afavorir la visió dels jardins i garantir la privacitat de la clausura.

Ja a l'interior de la clausura es proposaran els edificis específics destinats a la formació —postulantat i noviciat— que, mantenint el plantejament geomètric general de les *gotes de pluja* —és a dir, la planta sensiblement circular i la configuració cilíndrica—, completaran el projecte.

Les necessitats d'ampliació de l'obrador de pastisseria —motor econòmic de la comunitat— així com d'altres necessitats materials —bugaderia, sala de labors, etcètera— van determinar el projecte d'un pavelló auxiliar que, atès el seu caràcter merament funcional, es va plantejar com un pavelló lineal disposat paral·lelament a les naus de l'antic monestir.⁹

Quan ja treballàvem en la construcció dels primers edificis —els

8. Per la geometria i el tractament del paisatge reconec un cert deute amb les intencions i les solucions donades en el projecte per al conjunt de la Porta de Toledo a Madrid (1992), de Juan Navarro Baldeweg.

9. A més dels projectes citats n'assagem d'altres que en algun moment es van considerar, com un cementiri exempt, una àrea esportiva que inclouria una pista poliesportiva coberta o una àrea d'esbarjo vinculada al tractament paisatgístic d'una instal·lació solar prèvia.

Sens dubte, el fet de ser en un paisatge rural i obert, amb no gaires peus forçats va permetre que el plantejament fos molt net, sense els condicionants d'un entorn urbà.

locutoris i el pavelló d'accés — es va detectar la necessitat d'un nou edifici per ampliar el nombre de cel·les, vinculat a l'antic monestir per l'orientació de llevant i tractat amb la mateixa geometria que la resta de l'actuació. Amb tres altures perquè no superés la cota de coronació de les naus de l'antic monestir i organitzat al voltant d'un pati, el tractament dels buits exteriors es va fer agrupant els de les cel·les *dos a dos*, suggerint un escaquer o *damero*, denominació que, en castellà, a més a més evoca el nom que sant Francesc va donar a la primera comunitat de santa Clara el 1217: «Senyores o Dames pobres».

D'altra banda, l'estratègia geomètrica del projecte aplicada a l'església prenia partit clarament en el debat històric entre espais de caràcter processional i els de caràcter centralitzat —ja siguin circulars, el·líptics, quadrats o els seus derivats— que donen prioritat a consideracions de caràcter simbòlic i que afavoreixen una litúrgia més participativa.

Sens dubte, el fet de ser en un paisatge rural i obert, amb no gaires peus forçats, va permetre que el plantejament fos molt net, sense els condicionants d'un entorn urbà. Així, en el projecte d'execució de l'església,¹⁰ sobre la primera geometria cilíndrica que resolva la planta diguem-ne *funcional*, s'encavalcava una segona geometria cònica, que és la que aportava altura i presència a l'edifici i al conjunt en l'horitzó, proper i llunyà.

Aquest con també presentava la peculiaritat de tenir una única directriu vertical —precisament la que correspon a la capçalera del

10. Per a l'edifici de l'església vam arribar a fer tot un estudi —formal i tipològic— que s'ajustés al que ens havien demanat. Les primeres aproximacions resultaven més rotondes volumètricament, bé que es va optar per desenvolupar la que es descriu en el text, que, amb tot, complia els objectius conceptuals plantejats des del principi.

temple, on es projectava la presència d'un *ressuscitat*— mentre totes les altres s'hi inclinaven suaument, en un gest carregat d'intenció simbòlica.

L'interior de l'església va ser dotat de dues úniques famílies d'il·luminació natural. D'una banda un joc de lluernes de diàmetre variable a la coberta, formalitzades de manera que es tornava a utilitzar la geometria de les *gotes d'aigua*, amb una disposició aparentement aleatòria i que faria present a l'interior la mateixa geometria de l'exterior. Aquestes lluernes aportaran una llum canviant amb les hores del dia i els dies de l'any, en un nou joc que remunta a l'estudi d'un dels espais sacres més emocionants i bonics del nostre temps: la capella de sant Ignasi a la Universitat de Seattle (1997), de l'arquitecte Steven Holl.

La segona família d'il·luminació consistirà en una *creu de llum* conformada per una esquerdada vertical a la capçalera i una altra als peus, creuades per uns braços horitzontals que s'estenen tot al llarg del volum, conformant un anell o *abraçada còsmica*, en expressió utilitzada pels Pares de l'Església per explicar l'abast universal de la salvació operada per la Creu. Aquesta creu es farà visible tant a l'interior — conformant una mena de retaule de llum que abastarà tot l'espai— com a l'exterior —activada per la llum interior de l'església—, signe inequívoc del caràcter de l'edifici i de tot el conjunt.

Una de les peticions formulades per la comunitat de religioses per a l'interior de l'església va ser una alternativa a la separació habitual entre la seva presència i la dels seus visitants, que ha estat tradicionalment una reixa. La nostra resposta es va inspirar en el mateix gest del caminar que és característic dels pelegrins. En efecte, en aquest gest, mentre un peu s'està estable a terra, el segon adopta l'angle necessari per iniciar el moviment d'avançar. De forma anàloga, l'espai destinat a les religioses i el dels pelegrins es plantejaren en plans diversos: el primer horitzontal —més estable, com li correspon pel vincle amb la clausura de la comunitat— i el segon en una mena de lleuger amfiteatre inclinat cap al presbiteri on precisament s'uneix amb el primer. Aquest joc de plans significarà una separació efectiva —si bé no material— tal i com ens havien demanat.

L'església s'utilitzarà fonamentalment per a l'oració i l'adoració eucarística; per a això vam idear una mena de *columba* que pengés des de la lluern principal.

El programa litúrgic serà molt senzill tot i les seves dimensions: l'església s'utilitzarà fonamentalment per a l'oració i l'adoració eucarística; per a això vam idear una mena de *columba* que pengés des de la lluern principal, en un exercici plàstic que podria recordar la presència del crucificat en el teòlogat dominic d'Alcobendas, de Miguel Fisac (1960), o —a una altra escala— la lluern de Harry Bertioia a la Capella Kresge del MIT de Cambridge (1955), d'Eero Saarinen, fent materialment visible el joc diví de comunicació entre el cel i la creació que és l'Eucaristia.

A l'entorn de l'espai s'ordenaran perifèricament el presbiteri pròpiament dit, una àrea de confessionaris vinculats a la zona de pelegrins —amb una retroil·luminació a través d'una lluern per a cadascun que els donarà una enorme presència simbòlica—, un cor per a la comunitat als peus de l'església i una sagristia prop de l'accés principal. La ubicació de la sagristia permetrà que el celebrant sorgeixi revestit del fons de l'assemblea de fidels i no des del presbiteri, com és habitual a moltes esglésies actuals, evitant la sensació d'accés des d'unes bambalines teatrals.

El tractament dels interiors es va plantejar amb una enorme senzillesa, amb un acabat general en blanc i un tractament de tres metres d'altura amb llistons de fusta clara verticals, la disposició dels quals convé molt a la geometria cilíndrica de l'espai. Aquest mateix tractament serà igualment adequat per al manteniment i a més admet tota mena d'*accidents* com passos, portes, registres, altaveus, etcètera.

En aquest sentit em sembla exemplar l'explicació de José Luis Fernández del Amo —una de les veus més autoritzades de l'arquitectura espanyola del segle XX— sobre les seves arquitectures de caràcter religiós:

[Es tracta d'evitar] «toda manifestación de monumentalidad en sus volúmenes y con más empeño en sus fachadas. En las últimas obras, estas se reducen a muros ciegos sin ornamentación alguna y de regulares proporciones con la sola ruptura de lo indispensable para accesos e iluminación. La elección de materiales se ha hecho con una expresiva sobriedad. Y la sobriedad también se pretende con las proporciones».¹¹

Lamentablement, la severa defensa per part de l'Ajuntament de les normes estètiques per al sòl rústic on hi ha el monestir, que evidentment van ser dictades per combatre la negligència i l'aplicació de les quals és impròpia en aquest conjunt i per a aquest projecte, hauria comportat una dura batalla a la qual les religioses van preferir renunciar.¹² Així, a dia d'avui, s'ha acabat de bastir una església que —almenys en la poètica— renuncia al plantejament general de la proposta.

En el tractament dels espais exteriors es va pretendre com a tret comú mirar de reconèixer les preexistències —aigua, arbres, instal·lacions agrícoles, etcètera— per adequar els usos previstos: acolliment dels pelegrins i espais previs a l'església i els locutoris; zones d'esbarjo dins la clausura i zona de passeig en un bosquet vora el manantial del monestir. En definitiva, plantejar una aliança amb les forces naturals i intervenir tan poc com fos indispensable, aconseguint un entorn de baix manteniment que servís no obstant això per suavitzar qualsevol possible duresa de la intervenció.

Precisament aprofitant l'existència d'aquella zona humida amb

11. Cf. Rafael FERNÁNDEZ DEL AMO, *Fernández del Amo. Arquitectura 1942-1982* (Catàleg de l'exposició), Ministerio de Cultura, Dirección General de BBAA y Archivos, Madrid, 1982, 83.

12. En aquell moment —estiu del 2012— vam rebre moltes cartes de suport al projecte, per part tant de professionals de l'urbanisme i el paisatge, com d'especialistes en art i arquitectura sacra, de dins i fora del nostre país, que vam agrair i vam presentar a l'Ajuntament com a argumentari de la proposta. Se'n poden destacar les de Luigi Leoni, president de la Fondazione Frate Sole, la de Claudia Manenti, directora del Centre d'Estudis *Dies Domini per l'architettura sacra e la città*, depenent de la Fondazione Cardenal Giacomo Lercaro, o les dels professors i tècnics Soledad García Morales, Esteban Fernández Cobián, Luciano Alfaya, Miriam García i Cruz Louzou.

Una mirada atenta al conjunt històric serviria per descobrir les successives ampliacions que havia viscut el monestir.

una petita bassa i vegetació abundant a tocar del manantial, vam pensar en la implantació d'una ermita dedicada a la Verge Maria, la imatge de la qual, veritable icona de la comunitat a dia d'avui, es troba finalment instal·lada en la nova església. Va ser projectada per Javier Viver amb un seguiment molt personal per part de la mare Verónica.

Mereix un capítol a banda la relació de la nostra ampliació amb el monestir original. De fet, i tot i el contrast formal que estableix la geometria plantejada per a l'ampliació, des del començament vam entendre que una mirada atenta al conjunt històric serviria per descobrir les successives ampliacions que havia viscut el monestir i que recorren sense excepció, des del segle XV que va ser fundat fins com qui diu els nostres dies. Així, era senzill rastrejar en les espadanyes, torres i cobertes una relació d'ordre, de mesura i de contenció.

Aquelles intervencions s'han anat produint sense complexos de relació amb el passat i amb l'afany d'oferir resposta a les necessitats canviant de les comunitats que hi han anat habitant. Respecte al que preexistia i, alhora, amb la consciència i la responsabilitat de respondre de la manera més fidel i eficaç als nous requeriments formulats. Una arquitectura per a la vida.

Feta aquesta lectura, nosaltres també vam voler contribuir a aquest ordre —que atén més al que és profund que al que és formal—, de la manera que tan bé expliquen les precises paraules de l'arquitecte Víctor López Coteló:¹³

13. Mentre escric aquestes línies s'ha anunciat que el premi d'arquitectura espanyola 2015 ha recaigut en la rehabilitació de l'antic Hospital Militar per a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Granada de l'arquitecte Víctor López Coteló, excel·lent expressió del que defensam aquí.

«Era de notar el emocionante acomodo en el lugar de unas piezas junto a otras, aunque una cierta pátina nos hablaba de la antigüedad de algunas de ellas. Sin embargo, podía apreciarse que no sólo la pátina nos daba datos de su edad, sino también las materias y sistemas empleados en su construcción. Su coherencia interna y el respeto a las piezas vecinas permitía no sólo la magnífica presencia de cada una, sino la puesta en valor de las demás».¹⁴

A més de la bella ambició per a l'arquitectura que planteja aquest text, es pot fer una lectura en un altre pla de les paraules de López Cotelo. Una lectura que remeti efectivament al fons de les coses. Una lectura que vinculi la voluntat de ser dels edificis amb l'acció evangelitzadora de l'Església: nova i vella a la vegada. Inclusiva i rica.

El Papa Francesc declara a *Evangelii gaudium*, primera exhortació apostòlica del seu pontificat: «El Sínode ha constatat que avui les transformacions d'aquestes grans àrees i la cultura que expressen són un lloc privilegiat de la nova evangelització. Això requereix imaginar espais d'oració i de comunió amb característiques noves, més atractives i significatives per als habitants urbans. Els ambients rurals, per la influència dels mitjans de comunicació de masses, no són aliens a aquestes transformacions culturals que també operen canvis significatius en els seus modes de vida».¹⁵

«Atrevim-nos una mica més a primerejar!», clama el Papa en el mateix document. Amb aquest neologisme, que vessa per tot el text, el Sant Pare invita a no tenir por, a repensar l'esperit evangelitzador de l'Església, a renovar algunes de les seves estructures i a no conformar-se: «Somio amb una opció missionera capaç de transformar-ho tot, perquè els costums, els estils, els horaris, el llenguatge i tota estructura eclesial esdevingui un camí adequat per a l'evangelització del món actual més que per a l'autopreservació».¹⁶

14. Cf. «Érase una vez...»: Víctor López Cotelo, *Quaderns d'arquitectura i urbanisme* 169-170, 1986, p. 106.

15. Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium* (24 de novembre de 2013) de Francesc, sobre l'anunci de l'Evangelí en el món actual, n. 73.

16. Cf. *ibidem*, n. 27.

La recreació d'un paisatge conformat per les presències del passat i de l'entorn natural, però obert a noves intervencions dictades pel coneixement i el respecte.

Que el projecte descrit en aquestes pàgines —amb llums i amb ombres, amb encerts i també amb errors— serveixi com a intent de secundar l'amable paisatge que suggereixen més amunt les paraules de López Coteló, però —sobretot— l'exhortació del Sant Pare. La recreació d'un paisatge conformat per les presències del passat i de l'entorn natural, però obert a noves intervencions dictades pel coneixement i el respecte. No es tracta ni de camuflar-se, ni de resultar estrident.

Només així —amb aquesta voluntat d'escoltar i de secundar les mocions de l'Esperit Sant, sense por perquè ens sabem a les seves mans— també l'art i l'arquitectura del nostre temps aconseguiran ser part de la «Nova Evangelització».

[Traducció d'Oriol Izquierdo]